

آموزش

گام بعدی، طراحی برنامه‌های آموزشی مشترک با صنایع، متخصصان حرفه‌ای و اعضای هیئت علمی است. محتوای آموزشی باید از محیط واقعی کار استخراج شود و در نهایت به یک شایستگی مشخص منجر شود.

از سوی دیگر، باید آموزش را تا حد امکان به محیط واقعی کار نزدیک کنیم. بخش قابل توجهی از مهارت‌های تخصصی در کلاس قابل انتقال نیست. این مهارت‌ها باید از طریق پروژه، کارورزی، مربیگری، بازدید از محیط کار، شبیه‌سازی و روش‌های مشابه آموزش داده شوند.

آیا همچنان باید آموزش را بر اساس «دوره» تعریف کنیم یا باید به سمت مدل دیگری حرکت کنیم؟

به نظر من یکی از تغییرات مهمی که باید در راهبرد آموزشی جهاد دانشگاهی اتفاق بیفتد، عبور از دوره‌محوری به شایستگی‌محوری است.

اینکه صرفاً بگوییم یک دوره آموزشی برگزار کرده‌ایم، دیگر معیار کافی نیست. مبنای ما باید شایستگی‌های مورد نیاز هر شغل باشد. ابتدا باید مشخص کنیم یک فرد برای انجام موفقیت‌آمیز یک شغل به چه شایستگی‌هایی نیاز دارد و سپس دوره یا مسیر آموزشی متناسب با آن شایستگی‌ها را طراحی کنیم.

در این میان، نیازسنجی اهمیت بسیار زیادی دارد. آموزش باید مبتنی بر نیاز جامعه باشد. بخشی از نیازها امروز شناسایی شده‌اند، اما برخی نیازهای آینده هنوز به‌طور کامل آشکار نشده‌اند. نهادهای پیشرو کسانی هستند که بتوانند نیازهایی را که هنوز به‌صورت رسمی شناسایی نشده‌اند، پیش‌بینی کنند و متناسب با آنها آموزش ارائه دهند.

در حوزه اقتصاد دانش‌بنیان، چه تغییری باید در مدل آموزش دانشگاهی ایجاد شود؟

گذار به اقتصاد دانش‌بنیان صرفاً با افزایش تعداد رشته‌های دانشگاهی یا اضافه‌کردن چند درس کارآفرینی و آموزش‌هایی مانند نوشتن طرح کسب‌وکار محقق نمی‌شود.

اقتصاد دانش‌بنیان زمانی شکل می‌گیرد که دانشگاه بتواند دانش تولیدشده را به راه‌حل، فناوری، خدمت و ارزش اجتماعی تبدیل کند. اگر دانشگاه بتواند دانش تولیدشده را به راه‌حل، فناوری و خدمت منتقل کند و این فرایند منجر به خلق ارزش شود، آن وقت می‌توان گفت اقتصاد دانش‌بنیان شکل گرفته است.

برای تحقق این هدف، الگوی یادگیری دانشگاه نیز باید بازتعریف شود. در الگوی سنتی، یک‌سری مفاهیم و دانش را آموزش می‌دهیم و انتظار داریم دانشجو آنها را در آینده در محیط کار به کار بگیرد. اما در الگوی آموزش مسئله‌محور، فرایند یادگیری از مسئله شروع می‌شود.

دانشجو ابتدا مسئله را شناسایی می‌کند، سپس به سراغ گردآوری داده‌ها می‌رود، داده‌ها را تحلیل می‌کند، برای حل مسئله راه‌حل طراحی می‌کند و در نهایت آن را ارزیابی می‌کند. در این فرایند، دانشجو مجبور است از مجموعه‌ای از دانش‌های مختلف استفاده کند و همین جاست که ارتباط میان دانش و اقتصاد دانش‌بنیان شکل می‌گیرد.

در چنین الگویی، نقش استاد و دانشگاه چه تغییری خواهد کرد؟

اگر بخواهیم چنین اتفاقی رخ دهد، باید آموزش مبتنی بر مسئله، پروژه، تجربه و کارآفرینی داشته باشیم. همچنین باید مسائل واقعی صنایع و بخش‌های مختلف جامعه وارد برنامه آموزشی دانشگاه شوند.

در اینجا دیگر استاد صرفاً انتقال‌دهنده محتوا نیست، بلکه نقش هدایتگر، منتور، مربی و تسهیل‌کننده فرایند یادگیری را بر عهده دارد. برنامه درسی نیز باید از ساختار حافظه‌محور و درس‌محور به سمت ساختار شایستگی‌محور حرکت کند. پروژه‌های واقعی، کارآموزی‌های هدفمند و آزمایشگاه‌هایی که در آنها افراد بتوانند مسئله حل کنند، باید در فرایند آموزشی قرار بگیرند. همچنین پایان‌نامه‌های مشترک و دوره‌های مشترک با صنعت می‌توانند بخش مهمی از این فرایند باشند.

این موارد باید تجربه اصلی دانشجو را شکل دهند، نه اینکه صرفاً به‌عنوان فعالیت‌های حاشیه‌ای یا اختیاری در نظر گرفته شوند.

با توجه به گسترش هوش مصنوعی، این فناوری چه تغییری در آموزش ایجاد خواهد کرد؟

بازار کار

گفت‌وگوی بازار کار با دکتر مهدی باصولی، معاون آموزشی جهاد دانشگاهی

از مدرک محوری تا اشتغال‌پذیری؛

آموزش آینده باید شایستگی‌محور و مسئله‌محور باشد

شتاب تحولات فناوری، ظهور هوش مصنوعی و تغییر مداوم نیازهای بازار کار، نظام آموزش عالی را با یک ضرورت جدی روبه‌رو کرده است: فاصله میان دانشگاه و بازار کار باید کاهش یابد و آموزش از انتقال صرف دانش به سمت تربیت نیروی انسانی توانمند، مهارت‌محور و اشتغال‌پذیر حرکت کند.

در این میان، جهاد دانشگاهی به دلیل سابقه فعالیت هم‌زمان در حوزه‌های آموزش، پژوهش، فناوری و فرهنگ، ظرفیت ویژه‌ای برای ایجاد پیوند میان دانش، مهارت، صنعت و نیازهای جامعه دارد. اما تحقق این هدف، نیازمند تغییر نگاه به آموزش است؛ تغییری که به گفته دکتر مهدی باصولی، معاون آموزشی جهاد دانشگاهی، باید از «دوره‌محوری» به «شایستگی‌محوری» و از آموزش حافظه‌محور به آموزش مسئله‌محور و مبتنی بر تجربه منجر شود.

باصولی در این گفت‌وگو از ضرورت رصد مشاغل و شایستگی‌های آینده، ارتباط واقعی با صنعت، نقش هوش مصنوعی در شخصی‌سازی آموزش و تحول ارزشیابی، آموزش‌های مهارتی و مادام‌العمر، اقتصاد دانش‌بنیان و همچنین ایده «سفر یادگیری دانشجو» سخن می‌گوید؛ مسیری که در آن آموزش صرفاً به کلاس و مدرک محدود نمی‌شود، بلکه از زمان ورود دانشجو به دانشگاه آغاز شده و تا ورود به بازار کار و حتی پس از فارغ‌التحصیلی ادامه پیدا می‌کند.

امیرعلی بینام
هفته‌نامه بازار کار

دکتر باصولی، جهاد دانشگاهی همواره به‌عنوان پلی میان «علم» و «نیاز جامعه» شناخته شده است. در شرایط کنونی آموزش عالی، نقش معاونت آموزشی جهاد دانشگاهی در این زمینه چگونه تعریف می‌شود؟

به نظر من مهم‌ترین مأموریت ما این است که آموزش را به نیازهای واقعی جامعه، بازار کار و صنعت نزدیک کنیم. آموزش نباید صرفاً به انتقال مجموعه‌ای از مفاهیم و برگزاری دوره‌های آموزشی محدود شود. باید ببینیم جامعه و بازار کار چه نیازهایی دارند و بر اساس آن، شایستگی‌های مورد نیاز را تعریف و برای ایجاد آنها برنامه آموزشی طراحی کنیم.

در واقع، مسیر آینده آموزش را باید در سه مفهوم نیازمحوری، شایستگی‌محوری و یادگیری مستمر خلاصه کرد. ما باید نیازهای امروز و فردای جامعه و بازار کار را شناسایی کنیم، بر اساس شایستگی‌های مورد نیاز آموزش طراحی کنیم و شرایطی فراهم کنیم که افراد بتوانند در طول زندگی مهارت‌های خود را به‌روز کنند.

یکی از چالش‌های جدی نظام آموزش، فاصله میان خروجی‌های دانشگاه و نیاز بازار کار است. جهاد دانشگاهی برای کاهش این فاصله چه رویکردی دارد؟

یکی از برنامه‌های مهم جهاد دانشگاهی، تقویت ارتباط با صنایع و شرکت‌های مختلف است. البته تعامل با صنعت صرفاً به امضای تقاضا‌نامه یا برگزاری دوره‌های عمومی محدود نمی‌شود.

همکاری واقعی زمانی شکل می‌گیرد که آموزش از یک فعالیت صرفاً عرضه‌محور به یک فرایند مشترک حل مسئله تبدیل شود. یعنی صنعت و نهاد آموزشی باید از مرحله شناسایی نیاز تا طراحی، اجرا و ارزشیابی آموزش در کنار یکدیگر قرار بگیرند.

در برخی موارد، این الگو در دوره‌های آموزشی جهاد دانشگاهی تجربه شده است؛ یعنی کار از یک مسئله واقعی شروع شده، نیاز آموزشی شناسایی شده، نظام آموزشی متناسب با آن طراحی و اجرا شده و افراد پس از گذراندن دوره برای ورود به محیط کار آماده شده‌اند. هدف ما این است که این تجربه‌ها را در حوزه‌ها و مناطق مختلف کشور توسعه دهیم.

برای تحقق آموزش‌های متناسب با بازار کار، چه زیرساخت‌هایی مورد نیاز است؟

در گام نخست باید یک نظام منظم برای رصد مشاغل، رصد فناوری‌ها و رصد شایستگی‌های مورد نیاز ایجاد کنیم. اگر ندانیم مشاغل آینده چه ویژگی‌هایی دارند و چه مهارت‌هایی برای آنها مورد نیاز است، نمی‌توانیم آموزش مؤثری طراحی کنیم.